

Nr 101.

Ankom till riksdagens kansli den 4 april 1930 kl. 3 e. m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under åttonde huvudtiteln, punkt 241, gjorda framställning angående understöd till obemedlade och mindre bemedlade elever vid statsunderstödda skolor för husmodersutbildning jämte fyra i ämnet väckta motioner.

(2:a avd.)

I den till riksdagen den 3 januari 1930 avlåtna propositionen angående statsverkets tillstånd och behov under budgetåret 1930/1931 har Kungl. Maj:t under åttonde huvudtiteln (punkt 241 av vid propositionen fogat utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för samma dag) föreslagit riksdagen att till understöd åt obemedlade och mindre bemedlade elever vid statsunderstödda skolor för husmodersutbildning anvisa för budgetåret 1930/1931 ett extra förslagsanslag av 40,000 kronor att utgå enligt nu gällande grunder.

Beträffande utredningen i ärendet får utskottet hänvisa till omförmälda statsrådsprotokoll, sid. 591—605.

I samband härmed har utskottet till behandling förehått

dels två likalydande motioner, väckta, den ena inom första kammaren av herr *J. Sandén* m. fl. (nr 55) och den andra inom andra kammaren av herr *B. Mogård* (nr 79), i vilka motioner hemställts, att riksdagen till understöd åt obemedlade och mindre bemedlade elever vid statsunderstödda kommunala och enskilda skolor för yrkesundervisning måtte anvisa för budgetåret 1930/1931 ett extra förslagsanslag av 200,000 kronor, att användas i överensstämmelse med av skolöverstyrelsen angivna grunder och i enlighet med de närmare bestämmelser, Kungl. Maj:t finner gott föreskriva,

dels en inom första kammaren av herr *A. Thorberg* väckt motion (nr 137), vari hemställts, att riksdagen måtte till understöd åt obemedlade och mindre bemedlade elever vid statsunderstödda kommunala och enskilda skolor för yrkesundervisning med heldagsundervisning och sammanhängande kurs av

Bihang till riksdagens protokoll 1930. 6 saml. 43 häft. (Nr 101—102.)

minst fem månaders längd för budgetåret 1930/1931 anvisa ett extra förslagsanslag av 200,000 kronor att utgå i huvudsaklig överensstämmelse med i motionen angivna grunder och enligt de närmare bestämmelser, Kungl. Maj:t må finna gott föreskriva,

dels ock en inom första kammaren av fröken *Kerstin Hesselgren* väckt motion (nr 142), vari hemställts, att riksdagen måtte besluta, att till understöd åt obemedlade och mindre bemedlade elever vid statsunderstödda skolor för husmodersutbildning anvisa för budgetåret 1930/1931 ett extra förslagsanslag av 50,000 kronor att utgå enligt i motionen angivna grunder.

Beträffande de av motionärerna till stöd för deras framställningar andragna skälen får utskottet hänvisa till motionerna.

Under åtskilliga år har riksdagen till understöd åt obemedlade och mindre bemedlade elever vid statsunderstödda enskilda skolor för husmodersutbildning beviljat medel å extra stat. För budgetåret 1927/1928 anvisades för ändamålet ett förslagsanslag av 25,000 kronor och utsträcktes anslaget samtidigt att omfatta elever även vid statsunderstödda *kommunala* skolor för husmodersutbildning. För vartdera av budgetåren 1928/1930 har anslaget utgjort 30,000 kronor. Bestämmelser angående anslagets användning hava meddelats i kungörelse den 20 maj 1927, nr 178.

I två vid 1928 års riksdag väckta likalydande motioner hemställdes, att riksdagen för budgetåret 1928/1929 måtte anvisa ett extra förslagsanslag av 130,000 kronor att i huvudsaklig överensstämmelse med i motionerna angivna grunder och enligt de närmare bestämmelser, Kungl. Maj:t funne gott föreskriva, användas till understöd åt behövande elever vid statsunderstödda kommunala och enskilda anstalter för yrkesundervisning, samt att denna stipendieverksamhet måtte anordnas med särskild hänsyn till de unga arbetslösa.

I motionerna anfördes bland annat följande:

Ungdomsarbetslösheten vore för landet en mycket allvarlig fråga. Särskilt vore den ett viktigt problem för landsbygdens industrikommuner, där färre tillfällen till mera mångsidig yrkesutbildning gäves än i städerna och där den offentliga arbetsförmedlingen icke ägde samma möjlighet att utveckla sin gagneliga verksamhet som i de stora städerna. Det kunde vidare starkt ifrågasättas, om samarbetet mellan den offentliga arbetsförmedlingen och skolan verkligen komme att medföra någon effekt, därest icke den ungdomliga arbetskraften gjordes mera anpassbar efter de olika möjligheterna å arbetsmarknaden. I det hänseendet hade en rationellt bedriven yrkesundervisning säkerligen stor betydelse. En verkligt effektiv arbetsförmedling i fråga om unga arbetslösa syntes därför böra kombineras med ökade möjligheter att bereda dem yrkesutbildning. Föga hade emellertid åtgjorts för att möjliggöra för mindre bemedlade eller obemedlade, till vilka de unga arbetslösa i det övervägande antalet fall torde böra räknas, att bevista de statsunderstödda anstalterna för yrkesundervisning. Bland dessa anstalter vore det blott skolorna för husmodersutbildning, till vilka anslag för detta ändamål utginge. Såsom ett betydelsefullt led i samhällets strid mot den

oförvållade arbetslöshetens onda borde ordnas en statlig stipendieverksamhet för att bereda möjlighet för obemedlade unga arbetslösa att förskaffa sig yrkesutbildning. En sådan stipendieverksamhet torde kunna organiseras på olika sätt och genom redan förefintliga statliga organ. Ett nära samarbete mellan skolöverstyrelsens yrkesskolavdelning och de densamma underordnade yrkesundervisningsanstalterna å ena sidan samt statens arbetslöshetskommission jämte de lokala arbetslöshetskommittéerna och den offentliga arbetsförmedlingen å den andra torde sålunda lätt låta sig åvägbringa för stipendie-medlens riktiga fördelning.

I skrivelse den 1 juni 1928, nr 274, anförde riksdagen:

I en ej ringa utsträckning har det allmänna hittills tillgodosett kraven på stipendier och understöd åt elever inom de teoretiska undervisningsanstalterna, medan de behov, som i motsvarande hänseenden finnas inom läroanstalterna för praktisk yrkesutbildning, rönt föga uppmärksamhet. Ej minst med hänsyn härtill har riksdagen funnit de synpunkter, som i ovanberörda motioner gjorts gällande, vara värda ett närmare beaktande och förtjänta att tagas under noggrann omprövning. Emellertid innefattar den av motionärerna berörda frågan ett spörsmål av vittutseende beskaffenhet och omfattande ekonomisk innebörd, i följd varav riksdagen ansett, att vidare åtgärder för främjande av syftet uppenbarligen böra föregås av en ingående utredning, huruvida och under vilka former samt i vilken utsträckning ifrågavarande understödande verksamhet lämpligen bör bedrivas från det allmännas sida. Riksdagen, som finner en dylik utredning böra igångsättas, vill dock, utan att nu i vidare mån, uttala sig i ämnet, framhålla, att stipendieverksamheten i fråga bör, därest densamma anses böra komma till stånd, inskränka sig att avse allenast elever vid kommunala anstalter för yrkesundervisning.

Riksdagen får alltså, i anledning av ovanberörda motioner, anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes låta verkställa utredning, huruvida och under vilka former samt i vilken utsträckning understöd åt behövande elever vid statsunderstödda kommunala anstalter för yrkesundervisning må ifrågakomma, samt för riksdagen framlägga det förslag, vartill sagda utredning må giva anledning.

Sedan skolöverstyrelsen den 14 juni 1928 anbefallts att verkställa utredning i det av riksdagen angivna hänseendet samt till Kungl. Maj:t inkomma med det förslag i ämnet, vartill utredningen kunde giva anledning, har överstyrelsen den 31 augusti 1928 avgivit sådant förslag. Överstyrelsen har därvid anfört bland annat följande:

I skrivelse den 15 juni 1921 framhöll riksdagen under punkten 211, liksom i annat sammanhang under punkten 186, att frågan om statens stipendieverksamhet borde närmare utredas. I anledning härav uppdrog Kungl. Maj:t åt skolöverstyrelsen och lantbruksstyrelsen att gemensamt verkställa ifrågavarande utredning och inkomma med de förslag i ämnet, vartill utredningen kunde giva anledning, varpå ämbetsverken i skrivelse den 23 november 1922 avgåvo sålunda anbefallda utredning och förslag.

I nämnda skrivelse framhöll de båda styrelserna beträffande stipendiebeloppens storlek, att de skäl, som vid 1921 års riksdag föranledde förslag om husmodersskolornas likställande i stipendiehänseende med folkhögskolorna,

syntes fortfarande principiellt äga oförminskad giltighet, och att stipendiebeloppen vid övriga yrkesutbildningsanstalter, som enligt styrelsernas förslag borde komma i åtnjutande av elevunderstöd, borde i enlighet med vad i 1921 års statsverksproposition föreslagits bestämmas till samma storlek som vid husmodersskolorna. Styrelserna förordade, att ifrågakvarande stipendiebelopp beräknades till 35 respektive 20 kronor för läsmånad vilka belopp efter införande av 3 behovsgrader emellertid jämkades till 35, 25 och 15 kronor för läsmånad, en modifikation, som styrelserna ansågo lämplig med hänsyn till stipendiernas fördelning men ej skulle medföra någon förändring i kostnaderna.

Likaledes i fråga om vilka elever som skola komma i åtnjutande av stipendium, indelningen i olika behovsgrader, hänsynen till elevernas möjlighet att under skoltiden bo i hemmet, nödvändiga resekostnader o. s. v. samt i avseende å sättet för stipendieutdelningen utgingo styrelserna ifrån att samma bestämmelser, som avses för folkhögskolorna med flera, skulle i tillämpliga delar gälla även vid anstalterna för yrkesundervisning.

Med tillämpning av ovan angivna grunder beräknade styrelserna, att det för ifrågakvarande yrkesutbildningsanstalter inberäknat husmodersskolorna erforderliga stipendieanslaget skulle uppgå till sammanlagt 130,000 kronor.

Skolöverstyrelsens och lantbruksstyrelsens nu omnämnda utredning och förslag hava emellertid icke lett till de åsyftade åtgärderna.

Den av motionärerna angivna tanken, att man skulle söka bereda arbetslös ungdom tillfälle till yrkesutbildning, finner skolöverstyrelsen synnerligen beaktansvärd. Denna tanke har också redan i någon mån vunnit tillämpning. Sålunda har arbetslöshetskommissionen lämnat bidrag till ett antal utbildningskurser, växlande under olika år med hänsyn till arbetslöshetens omfattning. Dessutom ha på förslag av lokala arbetslöshetskommittéer kurser för arbetslösa blivit inrättade vid redan befintliga skolor.

Det synes icke möta något hinder, att liknande, eventuellt mera omfattande åtgärder vidtagas i större utsträckning och erhålla understöd av statsmedel enligt de bestämmelser, som gälla i fråga om statsbidrag till kommunala och enskilda anstalter för yrkesutbildning i allmänhet. Önskligt vore emellertid, att en utökning av anstalterna för yrkesundervisning just med hänsyn till den rådande arbetslösheten i särskilda fall kunde underlättas genom något ytterligare bidrag från det allmänna. En sådan utökning vore säkerligen välkommen även med hänsyn till yrkeslivets stigande behov av yrkesutbildad arbetskraft. Huruvida detta bör beredas genom understöd av manufakturförslagslånefondens räntemedel, varifrån dock i varje fall endast mycket begränsade belopp lära kunna vara att påräkna, eller på annat sätt, exempelvis genom bidrag från anslaget till arbetslöshetens bekämpande, anser sig skolöverstyrelsen icke kunna bedöma. Det kunde möjligen också tänkas, att riksdagen medgäve Kungl. Maj:t rätt till avvikelser från de för understöd till kommunala och enskilda anstalter gällande bestämmelserna, så att, då det gäller kurser för arbetslösa, större bidrag kunde beviljas, men då det i allmänhet torde förhålla sig så, att å ena sidan redan befintliga kurser delvis besökas av arbetslösa och å andra sidan kurser för arbetslösa väl även borde vara tillgängliga för andra, som kunde vilja begagna desamma, så synes det bliva svårt att göra någon åtskillnad i berörda avseende. Skolöverstyrelsen finner sig för den skull icke kunna förorda en dylik åtgärd, men överstyrelsen anser frågan om extra bidrag i syfte att underlätta tillkomsten av yrkesutbildningskurser för arbets-

lösa vara av sådan vikt, att den borde särskilt utredas av den eller de myndigheter, som handlägga ärenden rörande arbetslöshetens bekämpande.

Beträffande åtgärder för att göra det möjligt för arbetslösa att deltaga i berörda kurser finner skolöverstyrelsen uppenbart, att beredandet av ekonomiskt understöd är en av de viktigaste. Dylikt understöd torde redan nu kunna utgå i form av arbetslöshetsunderstöd enligt härför gällande bestämmelser.

Bortsett från stipendierna åt elever vid seminarierna, hava stipendier hittills kommit huvudsakligen den ungdom till del, vars framtida levnadsbana kunnat väntas komma att ligga inom jordbruket och dess binäringar. Däremot hava utom i få undantagsfall stipendier icke funnits att tillgå för den ungdom, som av förhållandena är hänvisad till övriga arbetsområden. Statens räntefria studielån äro visserligen tillgängliga inom vitt skilda utbildningsgrenar, men det torde vara uppenbart, att dylika lån endast undantagsvis kunna bliva anlitade för den utbildning och av den ungdom, varom här är fråga.

Skolöverstyrelsen anser, att ifrågavarande stipendier böra beredas åt behövande elever, som för vinnande av viss yrkesutbildning deltaga i någon härför avsedd statsunderstödd kurs, oavsett om de behövande äro att betrakta såsom arbetslösa eller ej. Detta utesluter givetvis icke, att vid stipendiernas utdelande företräde gives åt unga arbetslösa, för så vitt icke dessa redan åtnjuta erforderligt understöd från annat håll. Någon särskild bestämmelse om sådant företräde synes dock knappast behöfelig, enär det torde ligga i sakens natur, att de myndigheter, som få sig anförtrott att utdela stipendierna, böra tillse, att de mest behövande eleverna, under i övrigt lika omständigheter, främst komma i åtanke. Det synes även otvivelaktigt, att understöden skola särskilt främja de arbetslösas yrkesutbildning och därigenom underlätta för dem att erhålla arbetsanställning, alltså bidraga till att efter hand minska arbetslösheten.

Då det måhända kunde anses oegentligt, att den, som bevistar en skola för vinnande av viss utbildning, skulle betraktas såsom arbetslös, och det för övrigt vore olämpligt, om han såsom sådan skulle vara skyldig att antaga eventuellt efter kursens påbörjande erbjudet arbete, innan kursen avslutats, så torde det vara bäst, att den arbetslöse, som vinner inträde i viss kurs och kommer i åtnjutande av erforderligt stipendium för deltagande i denna, icke anses som arbetslös och alltså i regel ej får uppbära arbetslöshetsunderstöd för den tid, kursen pågår. För att den arbetslöse likväl icke skall ställas utan existensmedel, i händelse stipendieunderstödet ej kan erhållas genast vid kursens början, torde han emellertid böra få behålla honom eventuellt tilldelat arbetslöshetsunderstöd, intill dess frågan om stipendietilldelningen hinner bliva avgjord, så att han kan utbekomma behöfligt understöd av stipendie-medel. Med hänsyn härtill bör beträffande stipendiat, som åtnjuter arbetslöshetsunderstöd, vederbörande skolmyndighet skyndsamt underrätta arbetslöshetsmyndigheten om tilldelandet av stipendiet och tillse, att stipendieunderstöd icke får åtnjutas förr, än arbetslöshetsunderstödet upphört. I avseende å den arbetslösas skyldighet att inställa sig å arbetsförmedlingen för styrkande av sin arbetslöshet torde böra medgivnas, att sådan inställelse kan ersättas av intyg från vederbörande kursföreståndare angående den arbetslösas nöjaktiga deltagande i undervisningen.

Behovet av stipendieunderstöd föreligger givetvis huvudsakligen i fråga om deltagandet i kurser av sådan beskaffenhet och omfattning, att delta-

gandet kräver ett mera avsevärt avbrott i förvärvsarbetet. Sålunda anser skolöverstyrelsen att, liksom även tidigare föreslagits, stipendieunderstöden böra begränsas till kurser med heldagsundervisning och av exempelvis minst fem månaders längd. Beträffande arbetslös, som deltagit i förekommande aftonkurs eller kortare dagkurs, synes lämpligast, att erforderligt understöd utgår till honom såsom arbetslös, för så vitt sådant ur arbetsmarknadssynpunkt prövas böra utgå.

Enär det ur utbildningssynpunkt måste anses likgiltigt, om den ifrågavarande kursen är kommunal eller enskild, alldenstund den i varje fall, för att bli statsunderstödd, måste fylla de härför bestämda kraven och dessutom stå under skolöverstyrelsens inspektion, anser överstyrelsen, att ifrågavarande stipendier böra kunna utgå till behövande elever likaväl vid enskilda som vid kommunala anstalter för yrkesundervisning. I avseende härå må erinras, att, såsom här förut relaterats, anslaget till stipendier åt elever vid husmodersskolorna från början avsåg endast enskilda sådana skolor och först år 1927 gjordes tillgängligt även för elever vid kommunala.

Beträffande storleken av de stipendier, som skulle komma i fråga, anser skolöverstyrelsen, att, såsom även i föregående utredningar framhållits, dessa i regel böra beräknas efter samma grunder vid nu ifrågavarande undervisningsanstalter som vid folkhögskolorna och lantmannaskolorna m. fl., nämligen med högst 30 kronor för obemedlad och högst 15 kronor för mindre bemedlad för månad. Då detta understöd i fråga om verkligt obemedlade arbetslösa torde vara otillräckligt för att möjliggöra ett deltagande i kursen, synes nödvändigt, att understödet i dylika fall skulle kunna ökas, dock högst till ett belopp, som svarar mot det arbetslöshetsunderstöd, personen i fråga möjligen eljest kunde erhålla.

Även i avseende på formerna för understödets beviljande anser skolöverstyrelsen, att de bestämmelser, som gälla angående utdelningen av elevstipendier vid folkhögskolorna, kunna tjäna till ledning. Motsvarande bestämmelser gälla även för utdelning av nuvarande understöd åt elever vid skolor för husmodersutbildning. I de fall högre understödsbelopp än de ovan angivna skulle komma i fråga, torde framställning därom böra prövas och avgöras av Kungl. Maj:t.

Vad slutligen angår storleken av det anslagsbelopp, som skulle bli behövt, anser skolöverstyrelsen, att anslagsbehovet för budgetåret 1929/1930 ej bör beräknas lägre än till 200,000 kronor. Att anslaget bör vara förslagsanslag, har förut framhållits. Genom anvisande av nu ifrågavarande anslag skulle det förutvarande anslaget till understöd åt elever vid kurser för husmodersutbildning bli obehövt.

Under återopande av vad sålunda anförts har överstyrelsen hemställt, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att anvisa ett extra förslagsanslag av 200,000 kronor att i huvudsaklig överensstämmelse med av överstyrelsen ovan angivna grunder och i enlighet med de närmare bestämmelser, Kungl. Maj:t funne gott föreskriva, utgå som understöd åt obemedlade och mindre bemedlade elever vid statsunderstödda kommunala och enskilda skolor för yrkesundervisning med heldagsundervisning och sammanhängande kurs av minst fem månaders längd.

Härjämte har överstyrelsen hemställt om föranstaltande av sådan utredning, som i det föregående antytts, i syfte att bereda särskilt understöd för

att underlätta upprättandet av kurser för arbetslösa, där för dem lämpliga och tillräckliga undervisningsanstalter icke förefunnes.

Över skolöverstyrelsens förslag hava utlåtanden avgivits av statens arbetslöshetskommission och av socialstyrelsen.

Arbetslöshetskommissionen har anfört bland annat följande:

I vad mån det låter sig göra att, med understöd från det allmänna åt elever vid yrkesbetonade skolor, i det stora hela bidra till förverkligande av önskemålet i fråga, undandraget sig kommissionens bedömning. Det torde vara opåkallat att från kommissionens sida framhålla den fara, som städse torde vara förknippad med dylik understödsverksamhet. Likaväl som ett på ett håll beviljat understöd kan stimulera intresset för yrkesutbildning, kunna nämligen på ett eller kanske på flera håll meddelade avslag å ansökningar om understöd slappa hågen för sådan utbildning. Det lär ligga i sakens natur, att yrkesutbildningen i sin helhet ej kan baseras på en understödslinje, så att det behov av utkomst, som gör sig gällande under utbildningstiden, mera allmänt skulle kunna tillgodoses genom understöd från stat eller kommun. Kommissionen får erinra, att liknande synpunkt framförts av kommerskollegium, socialstyrelsen och skolöverstyrelsen i ämbetsverkens den 10 mars 1927 avgivna gemensamma utlåtande i lärlingsfrågan.

Ehuru väl yrkesutbildning måste betraktas som ett av de bästa medlen till förebyggande av arbetslöshet och ehuru kommissionen för egen del författningenslignat ägt och äger att vidtaga åtgärder i sådant syfte — såsom i det följande visas hava sådana åtgärder också vidtagits i viss utsträckning — synes den i remitterade förslaget framskymtande sammankopplingen mellan å ena sidan den av skolöverstyrelsen föreslagna understödsverksamheten och å andra sidan arbetslösheten, enkannerligen bland ungdomen, samt den statliga arbetslöshetspolitiken ägnad ingiva betänklighet.

Att börja med må sålunda framhållas, att den omständigheten, att yrkesutbildning är att anse såsom ett betydelsefullt medel till förebyggande av arbetslöshet, i och för sig ingalunda är tillräckligt att motivera, att arbetslöshetsanslaget under kommissionens medverkan disponeras för ändamålet. Med lika stort fog kunde ett anlitande av anslaget i fråga påräknas för snart sagt varje näringspolitiskt reformförslag, vars genomförande kunde lända näringslivet till bättnad och därmed indirekt kunde leda till ökade utkomstmöjligheter för arbetskraften.

Huvuduppgiften för kommissionen är att i mån av konstaterat behov bereda arbetslösa förvärvsarbete vid härför anordnade arbeten eller, i vissa fall, kontant understöd. Ehuru det ej må förnekas, att utvecklingar i kommissionens verksamhet i vissa fall synts motiverade och även vidtagits, synes det dock riktigt och nödvändigt, att den statliga arbetslöshetspolitik, som kommissionen företräder, ävensom användningen av härför anvisade medel hållas inom en begränsad ram.

En väsentlig grundsats är vidare, att hjälpverksamheten avbrytes i samma ögonblick, som den arbetslöse kan erhålla arbete i öppna marknaden, och är det därvid inom näringslivet sig yppande behov, som bliva utslagsgivande.

Nu berörda grundsats kan icke upprätthållas vid den medverkan från kommissionens sida, som föreslås i remitterade förslaget, enligt vilken i stället kursens längd eller den tidrymd, under vilken understöd ur det förordade anslaget ännu ej stått att erhålla, blir utslagsgivande för arbetslös-

hetshjälpens varaktighet. Erfarenheten visar, att kurser för personer, som åtnjutit kontant arbetslöshetshjälp, lämpligen låtit sig anordna allenast under sådana perioder eller på sådana speciella orter, att man haft anledning förutsätta, att kursdeltagarna ej haft utsikt erhålla arbete på öppna marknaden under den tid, kursen pågått. Det är att befara, att den synpunkten, som kommissionen har att bevaka, nämligen att arbetslöshetshjälp skall indragas, då arbete på öppna marknaden kan beredas, esomoftast skulle råka i konflikt med synpunkten av utbildningens planmässiga fullföljande under viss tid (exempelvis enligt förslaget fem månader).

Om man förknippade arbetslöshetshjälp och metodisk yrkesutbildning med varandra, komme det allmänna att i viss utsträckning, större ju mera omfattande hjälpverksamheten bleve, dirigera yrkesvalet under utövande av ett icke obetydligt tvång, såtillvida att utbildning i viss riktning uppställdes såsom villkor för arbetslöshetshjälp. Även om det kan anses önskvärt, att det allmänna söker råda och vägleda vid yrkesvalet, kan det ifrågasättas, huruvida det allmänna bör påtaga sig ansvaret för att på något sätt tvångsvis dirigera arbetskraften in på vissa yrkesområden.

Framhållas må, att det här rör sig om en längre tids metodisk yrkesutbildning inom ett visst område, under det att det vid de av kommissionen anordnade kurserna huvudsakligen gällt att under obestämd tid, då vederbörande eljest i allt fall skulle gått sysslolösa, söka bibringa den arbetslöse eller att hos honom förkovra vissa allmänt nyttiga kunskaper eller färdigheter. Dessa kurser varken äro eller kunna betraktas såsom ett led i den allmänna yrkesundervisningen.

Arbetslöshetshjälp är till sin natur i första hand avsedd för den vuxna arbetskraften. Den yrkesutbildning, som åsyftas i remitterade förslaget, är till sin natur avsedd i första hand för minderåriga. Det kan för övrigt ifrågasättas, om det är psykologiskt lämpligt och riktigt att den unge startar sin utbildning för livet i känslan av att vara arbetslös understödstagare.

Slutligen må erinras, att det ingalunda får anses självfallet, att just den arbetslöse är den mest skickade för fortsatt yrkesutbildning.

Med hänsyn till det anförda avstyrker kommissionen remitterade förslaget, i vad det avser att med varandra i någon form sammanföra frågorna om den allmänna, planmässiga yrkesutbildningen och hjälpverksamheten för arbetslösa.

Vad sedan angår skolöverstyrelsens förslag om utredning angående åtgärder för underlättande av tillkomsten av yrkesutbildningskurser för arbetslösa får kommissionen först hänvisa till den verksamhet, som i detta avseende bedrivits genom dess försorg. Sammanlagt har av Kungl. Maj:t från arbetslöshetsanslaget anvisats 375,000 kronor för ändamålet, varav 56,400 kronor icke förbrukats.

Intet hinder föreligger att under en tid eller i en ort, då mera avsevärd arbetslöshet råder, bereda de arbetslösa tillfälle att utbilda sig i olika yrken, i den mån vederbörande kommuner äro villiga att påtaga sig kostnaderna härför med undantag av lärar- och ledarearvoden, vilka, som ovan nämnts, efter kommissionens prövning kunna utgå av statsmedel. Då kommunernas kostnader för lokal, ljus och dylikt till stor del torde kunna presteras in natura, synes någon ändring i sättet för statsbidragets beräkning ej böra ifrågakomma, isynnerhet som det ofta lyckats att intressera arbetsgivare och andra att bestå maskiner, råvaror m. m.

En utredning om förevarande spørsmål på sätt skolöverstyrelsen föreslagit

synes icke vara av behovet påkallad, vilket givetvis ej utesluter lämpligheten av att överläggningar mellan styrelsen och kommissionen äga rum rörande eventuellt planerande av nya kurser för de arbetslösa.

Statens arbetslöshetskommission får med åberopande av det anförda avstyrka bifall till framställningen i denna del.

Socialstyrelsen har principiellt anslutit sig till vad kommissionen anført.

Departementschefen har framhållit, att vad statens arbetslöshetskommission i ärendet anført syntes honom tydligt ådagalägga, att ett sammanförande i här avsedd form av frågorna om den allmänna yrkesutbildningen och hjälpverksamheten för arbetslösa icke borde förekomma. Likaledes har departementschefen förklarat sig dela kommissionens och socialstyrelsens mening, att den av skolöverstyrelsen föreslagna utredningen i syfte att bereda särskilt understöd för att underlätta upprättandet av kurser för arbetslösa, där för dem lämpliga och tillräckliga undervisningsanstalter icke förefinnas, ej torde vara erforderlig.

Vad beträffade skolöverstyrelsens förslag om utsträckning av statens stipendieverksamhet till kommunala och enskilda yrkesutbildningsanstalter i allmänhet hade, framhåller departementschefen vidare, yrkanden i enahanda syfte tidigare framförts av överstyrelsen (1926 års åttonde huvudtitel, punkten 185, 1927 års åttonde huvudtitel, punkten 214, samt 1928 års åttonde huvudtitel, punkten 219), utan att dock föranleda någon åtgärd från statsmaktens sida. Ej heller nu vore omständigheterna sådana, att en dylik för statsverket ur ekonomisk synpunkt ganska betungande utvidgning kunde ske. Departementschefen tillstyrker därför allenast, att för budgetåret 1930/1931 anslag utverkas till stipendier åt elever vid kommunala och enskilda skolor för husmodersutbildning att utgå enligt samma grunder som under nu löpande budgetår.

En höjning av anslagsbeloppet syntes emellertid vara erforderlig. För vinnande av bättre överensstämmelse med de verkliga utgifterna torde anslagsbeloppet för nästkommande budgetår böra bestämmas till 40,000 kronor.

I motionerna I: 55 och II: 79 har framhållits, att, ehuru arbetslösheten numera icke torde vara av fullt lika stor omfattning som tidigare, dock enligt motionärernas uppfattning alltjämt behov av förebyggande åtgärder gentemot detta samhällsönda föreläge. Och såsom en synnerligen god förebyggande åtgärd måste utan tvivel en lämpligt anordnad yrkesutbildning betraktas. En praktisk arbetsutbildning torde för industriens ungdom vara lika betydelsefull som för jordbrukets. Det allmänna hade redan upprättat en rad av yrkesskolor, till vilka dock unga, obemedlade arbetare icke kunde komma. Genom en i överensstämmelse med skolöverstyrelsens plan anordnad understöds- och stipendieverksamhet skulle även här de ekonomiska hindren för tillträdet i betydande mån raseras.

I motionen I: 137 har erinrats, att statens arbetslöshetskommission i sitt utlåtande, vartill sedermera socialstyrelsen principiellt anslutit sig, på anförda

skäl avstyrkt skolöverstyrelsens förslag i vad det avsåge att med varandra i någon form sammanföra frågorna om den allmänna planmässiga yrkesutbildningen och hjälpverksamheten för arbetslösa. Skulle denna ståndpunkt befinnas böra bliva avgörande för och vid frågans fortsatta behandling, ville motionären fästa uppmärksamheten därå att — såsom jämväl torde tydligt framgå av skolöverstyrelsens upprepade utredningar, skrivelser och förslag i ämnet — skolöverstyrelsen ingalunda ansett ett dylikt sammanförande önskvärt, men att det för befrämjandet av yrkesutbildningen och dess utveckling vore av synnerlig vikt, att statens stipendieverksamhet snarast möjligt utsträcktes att gälla behövande elever vid kommunala och enskilda anstalter för yrkesundervisning i allmänhet och i av överstyrelsen förut föreslagen omfattning, *oavsett om de behövande eleverna vore att betrakta såsom arbetslösa eller ej*. Under erinran att 1929 års riksdag beslutat, att de elever vid folkhögskolorna, som prövades vara i behov av stipendier, skulle, allt efter sina ekonomiska förhållanden, fördelas i tre behovsgrader, för vilka stipendierna skulle beräknas till högst respektive 45 kronor, 25 kronor och 15 kronor för elev och läsmånad, har i motionen föreslagits, att samma beräkningsgrunder för de stipendier, som nu äro i fråga, må komma till tillämpning. Med avseende å det för ändamålet erforderliga anslagsbeloppet finner motionären emellertid icke anledning att, innan någon tids erfarenhet härutinnan vunnits, föreslå någon ändring i förhållande till överstyrelsens förslag.

Slutligen har i motionen I:142 erinrats, att 1929 års riksdag med anledning av motion i ärendet beslutat, att de elever vid folkhögskolorna, som prövades vara i behov av stipendier, skulle alltefter sina ekonomiska förhållanden fördelas i tre behovsgrader, för vilka stipendierna skulle beräknas till högst respektive 45 kronor, 25 kronor och 15 kronor för elev och läsmånad i stället för då gällande två behovsgrader med respektive 30 kronor och 15 kronor. Skulle ett under nionde huvudtiteln framlagt förslag, att bestämmelserna rörande stipendiebeloppen och behovsgraderna för elevstipendier vid lantmannaskolor, lantbruksskolor m. fl. borde ändras i enahanda riktning som vid folkhögskolorna, vinna riksdagens bifall, så skulle därmed och genom fjolårets beslut angående folkhögskolorna den kvinnliga lantungdomen beredas väsentligt förbättrade möjligheter att skaffa sig husmoderlig utbildning. Däremot ställde det sig i detta avseende vida sämre för städernas och industrisamhällenas kvinnliga ungdom, som än så länge torde vara i väsentlig grad hänvisad till de enskilda skolorna för husmoderutbildning jämte ett fåtal kommunala skolor av samma typ, vid vilka stipendierna utginge med avsevärt lägre belopp — 10, högst 20 kronor per månad. En omläggning av stipendierna i enlighet med reglerna för folkhögskolorna skulle även medföra, att man genom de tre behovsgraderna finge större möjlighet att bättre anpassa stipendiernas storlek efter elevernas skiftande ekonomiska ställning och möjliggöra ett mera ekonomiskt hand-

havande av stipendiemedlen från myndigheternas sida. Någon väsentlig ökning av stipendieanslaget torde därför ej behöva beräknas för här föreslagna ändring i stipendiebelopp och behovsgrader. Ett förslagsanslag av 50,000 kronor torde fullt kunna motsvara de ökade krav, som därmed skulle ställas på anslaget. Betydelsen av att den kvinnliga ungdomen erhöles husmoderlig utbildning hade så ofta framhållits och erkänts, att det syntes vara en ofrånkomlig skyldighet för samhället att på allt sätt underlätta denna ungdoms möjligheter att förskaffa sig dylik utbildning, och då hittills framkomna förslag huvudsakligast tagit upp saken ur lantungdomens synpunkt, hade motionären ansett det vara lämpligt att bringa även skolor för städernas och industrisamhällenas ungdom i riksdagens åtanke.

Enligt utskottets uppfattning kunna, sakligt sett, knappast några bärande skäl anföras, varför staten, som sedan många år tillbaka genom elevstipendier underlättat möjligheterna till utbildning vid folk- och småskoleseminarier, folkhögskolor, lantmänna- och lantushållsskolor samt husmodersskolor, skulle undandraga dem, som vid yrkesundervisningsanstalter av annan art önska vinna sin utbildning, liknande hjälp. I regel befinna sig de unga, som äro hänvisade till dessa läroanstalter för sin vidareutbildning, i torftiga ekonomiska omständigheter, som göra det svårt för dem att under någon längre tid genom beivrande av skola vara uteslutna från möjlighet till arbetsförtjänst. Det torde därför icke kunna råda något tvivel om att behovet av statsstipendier bland denna kategori av ungdomen är stort och allmänt utbrett. En annan sida av förevarande spörsmål, som jämväl förtjänar beaktas, är den, att dylika stipendier även kunna utgöra ett medel att öka förvärvsdugligheten och samtidigt bereda nyttig sysselsättning åt en hel del ungdom, som icke kunnat vinna anställning i yrke. Detta betyder emellertid icke, att utskottet anser stipendieverksamheten böra på något sätt sammankopplas med frågan om arbetslöshetsunderstöd. Tvärtom synes det utskottet, i likhet med de i ärendet hörda myndigheterna, att någon sammanblandning härutinnan icke bör ske, utan att dessa båda former av statlig hjälpverksamhet böra hållas åtskilda, vilket givetvis icke hindrar, att avsaknaden av arbetsanställning kommer att vid stipendietilldelningen inverka på bedömandet av vederbörande elevs ekonomiska ställning.

Utskottet finner sig alltså böra på ovan anförda skäl förorda, att riksdagen nu beviljar anslag till stipendier åt obemedlade och mindre bemedlade elever vid statsunderstödda yrkesundervisningsanstalter. I avseende å omfattningen av en sådan stipendieverksamhet anförde, på sätt förut nämnts, 1928 års riksdag såsom sin uppfattning, att den borde inskränkas till att avse endast de kommunala skolorna. Den numera verkställda mera ingående utredningen i ämnet och de ytterligare upplysningar, utskottet därutöver förskaffat sig rörande elevernas ekonomiska förhållanden och de vid de enskilda statsunderstödda skolorna utgående lärjungeavgifterna, hava

Utskottets
yttrande.

emellertid övertygat utskottet om att en dylik begränsning icke kan anses befogad. Behovet av elevstipendier är säkerligen minst lika stort vid de enskilda skolorna som vid de kommunala, och det må vidare framhållas, att staten sedan många år anslagit medel till stipendier vid statsunderstödda enskilda husmodersskolor. Utskottet har med hänsyn till nu angivna förhållanden ansett sig böra föreslå, att stipendierna må kunna utgå till elever vid såväl kommunala som enskilda läroanstalter för yrkesundervisning, under förutsättning att dessa läroanstalter äro statsunderstödda. Den av skolöverstyrelsen förordade bestämmelsen, att endast skolor med heldagsundervisning och sammanhängande kurs om minst fem månaders längd härvid böra ifrågakomma, synes utskottet lämplig.

Vad i övrigt angår de villkor och bestämmelser, som böra gälla för ifrågavarande stipendiernas utgående, synes det utskottet, att de för folkhögskolestipendierna stadgade föreskrifterna böra lända till efterrättelse även för dessa skolors elever. Enligt 1929 års riksdags beslut genomfördes vid folkhögskolorna en uppdelning av eleverna i tre behovsgrader och stipendiebeloppen bestämdes till respektive högst 45, 25 och 15 kronor. Sammalunda synes utskottet böra bliva förhållandet vid yrkesundervisningsanstalterna. Utskottet hänför då till dessa anstalter även husmodersskolorna, vilka hittills åtnjutit särskilt anslag för ändamålet men som hädanefter torde böra erhålla sina stipendiemedel från samma anslag som övriga yrkesutbildningsanstalter. Fastställandet av stipendiebeloppen till respektive 45, 25 och 15 kronor innebär för husmodersskolorna en höjning av stipendierna på sätt i motionen I: 142 yrkats. Utskottet har för sin del icke kunnat finna några giltiga skäl att ifråga om stipendiebeloppens storlek göra någon åtskillnad mellan de olika slagen av yrkesutbildningsanstalter, och då utskottet kommit till den uppfattningen, att för sistnämnda anstalters elever beloppen 45, 25 och 15 kronor kunna anses skäligen, böra alltså även husmodersskolornas lärjungar komma i åtnjutande härav.

Uppdelningen i tre behovsgrader i stället för de förutvarande två genomfördes för att de myndigheter, som handhava stipendiernas utdelning, skulle kunna bättre anpassa stipendiernas storlek efter elevernas skiftande ekonomiska förhållanden. Utskottet vill inskräpa vikten av att prövningen härutinnan göras så samvetsgrant som möjligt med stöd av bl. a. utav trovärdiga personer bestyrkta redogörelser för elevernas ekonomi och övriga personliga förhållanden, såsom fallet nu är vid folkhögskolorna och husmodersskolorna, och att hänsyn därvid tages till alla de faktorer, som rimligen böra inverka på frågan, såsom huruvida eleven har tillfälle att under skoltiden vistas i sitt hem eller hos anhöriga, huruvida elever måste vidkännas resekostnader för att kunna bevista skolan, huruvida elevavgifter utgå och dessas storlek, huruvida i skolan mat erhålles utan ersättning och dylikt.

Närmare föreskrifter angående stipendiernas utgående torde få ankomma på Kungl. Maj:t att meddela.

Stipendieanslaget torde, på sätt av skolöverstyrelsen och jämväl i de föreliggande motionerna föreslagits, böra erhålla förslagsanslags natur. Givetvis är det svårt att nu någorlunda exakt beräkna, huru stort belopp som för ändamålet kan vara behöfligt för budgetåret 1930/1931. Utskottet anser sig dock kunna utgå från att den av skolöverstyrelsen angivna summan, 200,000 kronor, skall visa sig tillfyllest och vill därför föreslå, att anslaget bestämmes till detta belopp.

Under återopande av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

att riksdagen må, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och herrar Sandéns m fl., Mogårds och Thorbergs samt fröken Hesselgrens ovannämnda motioner (I: 55, II: 79, I: 137 och I: 142), till stipendier åt obemedlade och mindre bemedlade elever vid statsunderstödda kommunala och enskilda anstalter för yrkesundervisning med heldagsundervisning och sammanhängande kurs av minst fem månaders längd anvisa för budgetåret 1930/1931 ett extra förslagsanslag av 200,000 kronor att utgå i överensstämmelse med de av utskottet ovan angivna grunder och enligt de närmare bestämmelser i övrigt, Kungl. Maj:t finner gott meddela.

Stockholm den 4 april 1930.

På statsutskottets vägnar:

S. H. KVARNZELIUS.

Vid förestående arendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit:

från första kammaren: herrar *S. H. Kvarnzelius, A. C. Lindblad, J. L. Widell, Olof Olsson, O. Bergqvist, C. P. V. Nilsson* i Granebo, *E. J. G. Rosén, K. V. Rydén, E. A. Lundell, Oscar Olsson, A. Thelin* och *K. A. W. Björck*;

från andra kammaren: herrar *A. Anderson* i Råstock, *C. R. Jansson* i Falun, *P. Nilsson* i Bonarp, *S. Bengtsson* i Norup, *L. J. Carlsson-Frosterud, P. M. Olsson* i Blådinge, *A. Åson Törnkvist* i Karlskrona, *B. F:son Holmgren, J. Olofsson* i Digernäs, *G. Strindlund, P. C. Jonsson* i Eskilstuna och *F. V. Sandvall*.

Reservation

av herrar *Strindlund* och *Jonsson* i Eskilstuna.
